

קצור תולדותי

גולדתי בעירה קורמה (Korma), פלך מוהילוב ע"נ דניפר, בשנת 1871 (לא 1872 כמו שנאמר באנציקלופדיה היהודית בשפת רוסיה) אבי ר' אהרן אליעזר היה למדן מופלג, בעל סברא ישרה להפליא, טוב לב, מאמין בכל אדם ונושה להשכלה. אמי היתה כולה — חלום-שירה וחסידות. שלשלת יחסי מצד אבא — משפחת הצייטלינים, משפחת רבנים גאונים, אשר נצר ממנה הגאון הנשגב ר' יהושע צייטלין (יותר נכון: צייטליש) שנקרא בשם "השר מאושצי". שלשלת יחסי מצד אמא — חסידים מלאי, אש קודש ובראשם זקנה של אמא — ר' יוסף "החזן הזקן", תלמידו של הרב מלאדי, איש-פלאים, עובד עבודת ד' ב"בטול במציאות" ולוחם אמיץ לחב"ד.

בהיותי כבן י"א שנה נתפרסמתי לעלוי בעירתי ובעירות הסמוכות לה. הצטינתי אז בכח זכרון רב, בתפיסה מהירה ובהבנה עמוקה. למדתי ש"ס ופוסקים בשקידה וכמעט שלא הייתי שוכח אף דבר ממשנתי. בישיבות לא למדתי. את הדרך הישר בשיטות הש"ס למדתי מאבא, ויותר מששקדתי על למוד הש"ס ופוסקים שקדתי על ספרי חסידות, מוסר, דרוש, מחקר, קבלה, שנמצאו אז לרוב בביהמ"ד הליובוטשי הגדול בעירתי. דרושי חב"ד שמעתי מפי הרב בעירתי ר' זלמן שמו, שהיה מעמיק גדול בחקרי אלהות ותלמיד מובהק להגאון ותמקובל הנפלא, פילוסוף אלהי מיוחד בדורו ר' יצחק אייזיק עפשטיין (בעל "מאמר יציאת מצרים", "ארבע כוסות". "מאמר השפלות והשמחה", "חנה אריאל" וכו' וכו'). יותר משנה שמעתי דרושי חב"ד, לעתים תכופות מאת האדמו"ר מרציצה (אחיו של האדמו"ר מקופוסט, נכדו של ה"צמח צדק", זקנו של המלומד הצעיר פרופ' פ. שניאורסון), שבשעתם לא הרבו לפעול עלי, לכאורה. אבל כעבור תקופת-מה מיציאתי מרציצה מצאתי את עצמי אכול-שלהבתיה. יותר מחצי שנה אח"כ, ואני אז כבן י"ג, הייתי ממש שקוע באין סוף. איש לא ידע מה אתי, כי צנוע ומתבודד הייתי בטבעי, אבל גם היום זכור אזכור בשמחה טמירה את העת הנפלאה ההיא אשר בה כמעט שראיתי את "כח הפועל בנפעל", ומבעד ל"גשמיות

הדברים, חומרם וממשם" ראיתי תמיד את "הכח האלהי השופע בהם בכל רגע ורגע, ומבלעדו הם אין ואפס".

נמצאתי אז במצב של אכסטזה אשר כמוה לא ידעתי עד אז וגם אחרי כן עד עתה. בנוהג שבעולם אדם נמצא במצב של אכסטזה רגעים או שעות ביום, אבל אנכי נמצאתי אז במצב של אכסטזה כל הימים וכל הלילות. מחשבתי היתה דבוקה באלהות כמעט בלא הפסק רגע.

לצערי הרב לא נמשך המצב והוא זמן רב, כי מיד אחרי עבור חורף אחד בא עלי החומר בתביעותיו. גברו עלי תאוות-נוער ותסיסות שונות, ביניהן גם תסיסת ההשכלה. נודמנו לידי ספרי מאפן, יל"ג, סמולנסקין, שולמן ואד"ם הכתן. מאפן השפיע עלי השפעה גדולה. לקטרוגי יל"ג וסמולנסקין על רבי החסידים לא האמנתי, אבל — "למיחש מבעי". החילותי להביט על כל הסובב אותי בעיני חשד. דתיותי הטבעית לא נתנתני לנפול, אבל מלחמה עצומה התלקחה בנפשי. במלחמה פנימית זו עברו עלי ימי נעורי, ובינתיים מוכרח הייתי לעזוב את עירתי, כי נכסי אבי התמוטטו מאד ועלי היה לבקש ולמצוא. לחם לאכול: נדדתי מעיר לעיר ומכפר לכפר ושבעתי רוגז, עמל ותלאה. כשבע שנים נמשכו ימי נדודי אלה אשר בהם למדתי לדעת את כל שפלותם וגסותם של בני האדם. במשך הזמן ההוא למדתי גם שפות ומדעים שונים, ומחשבתי היתה שקועה בעיקר — בפילוסופיה. למדתי בעיון רב את ספרי הראב"ע, הרמב"ם, ר"י אלבו וכו', וכו', ומן האחרונים — ספרי הרמבמ"ן, שלמה מימון, הרנ"ק ואחרים, ובעיון עוד יותר רב — ספרי שפינוזה, קנט, פייכטה, הגל, שלינג, ועל כולם — ספרי הפוזיטיוויסטים: אוגוסט קונט, ספנסר, דרוין, בוקל, דרפר ועוד ועוד. נוספו לי לכל אלה ספרי המבקרים רבי-ההרס וגדולי-הבקוש: פיסריב, טשרנישבסקי, דוברוליובוב, מיכילובסקי ועוד.

שבר גדול נהיה ברוחי מיום שנודעו לי המסקנות של "בקורת המקרא". ואני חדל-אונים הייתי אז להלחם נגדן. נשמתי שאפה לאמונה ורק לאמונה, וה"בקורת" והמדע הפוזיטיבי דחפוני לכפירה, ולכל הפחות — לספקנות קיצונית בענייני אמונה.

קלוע בכף הקלע של ענויי גשם ורוח גם יחד התקרבתי בקרבת-נפש מיוחדת לאיש צעיר אחד בהומל שלום סנדר באום שמו ("אוריאל דוידובסקי" בספרי ברנר), גדל היאוש והכפירה וגדל שירת הקדושה גם יחד. אז למדתי לדעת את כל עמקם של שופנהאור, הרטמן ופרידריך גיטשה, ודוקא אלה

האחרונים, הכופרים הגמורים והמותלטים לכאורה, קרבוני לאט לאט אל עצמיות והוית הפנימית. התחלתה — "הטוב והרע", שנדפס בהמשכים רבים ב"השלח"; אמצעיתה — "ברוך שפינוזה" (על ידי "תושיה"), "פרידריך ניטשה" (בירחון "הזמן" ואחד הפרקים האחרונים בשם "בקורת האדם" ב"משואות"), "הרהורים", "מכתבי אחד הצעירים" ("הדור") ועוד, והרבה כיוצא באלו, וסופה — "השכינה", "יופי של מעלה" ו"הצמאון". בעמקותיהם של שופנהאור והרטמן למדתי להבדיל בין הקלפת האירופאית, האתיאסטית, שבהם, ובין תוכם היהודי, המיסטורי. מבעד לכפירה הקיצונית החיצונית של פרידריך ניטשה הכרתי את מבקש האלהים בארץ עד לכדי שגעון. אסיר תודה הנני בעד הכרתי זאת גם ליהודי היותר אורייגילי שראיתי בימי חיי — ל. שסטוב, שמפיהו ומפי ספריו למדתי את כל מה שהרגשתי כבר בהרגשה עמומה, שדוקא מתוך טרגדיה נשמית עצומה מאד באים לידי הכרת אלקים באמת. השתקעתי עוד הפעם בקבלה ובחסידות ובאתי לסינתזה של עומק הפסימיות ועומק האמונה.

הצרות הרבות והנוראות אשר עברו על ראשי אחי, הדלדול האקונומי וההריסה הפנימית הם שדחפוני גם לתוך הפובליציסטיקה. הם שעשו ועושים אותי גם עתה ל"איש ריב ומדון לכל הארץ". לא אדבר על זה הרבה, כי פעולותי במקצוע זה, שנוקתי לו באמת בעל כרחי, ידועות לכל. ידועות לכל גם תעצומותי עם הכל ונגד הכל. אם צדקתי אם לא צדקתי — ישפטני בעל הרתמים. אחת היא אשר אוכל לאמר גם לפני כס דינו של הקב"ה ביחד עם אחד מגבוריו של שכספיר: "הנני תאיש אשר אנשים הרבו להרע לו הרבה יותר מאשר הוא להם"...

משנת 1907 והלאה אני יושב עם בני ביתי בורשה ומתפרנס ממלאכת עיתונאי. עברו עלי פה גלים רבים, שבקשן בבלעני חיים, רכשתי לי שונאים רבים מתוך ה"אינטליגנציה" ו"חצי האינטליגנציה", אבל רכשתי לי גם אוהבים רבים ונאמנים מאד מהמון בני ישראל בפולניה, מבני הנוער ומיחידים הרואים ללב.

מיום שנתישבתי בורשה החליתי לסדר ולחדש את ידיעותי בתורה, ובכל עת פנויה אני הוגה בשני התלמודים, במדרשים, בספרי מוסר ומחקר ובעיקר — בספרי קבלה וחסידות. וכל מה שאני לומד ומעיין יותר ויותר אני רואה יותר עד כמה מעטים הם בתוכנו אלה המבינים באמת את הקבלה והחסידות. מעט מוער מכל שמצאתי בעיון הקבלה והחסידות שמתי במאמרי "קדמות המסתורין בישראל" ובספרי "מפתח לספר הזוהר", אבל עיקרי השגתי בקבלה ובחסידות

— שמורים הם אתי, ומי יודע אם אמצא עוד בימי חיי למי למסור את כל אלה.
 "הרבה מעות יש לי ואין לי שולחני להרצותן"...

ותמיד אני מזכיר באנחה שוברת הלב את מאמר ה"אדרא":

"יומין זעירין ומארי דחובא דחיק, כרוזא קרי בכל יומא ומחצדי חקלא זעירין
 אינון, ואינון בשולי כרמא, לא אשגחן ולא ידעין..."

והתמונה מחיי הפנימיים (והם הם עיקר חיי) לא תהיה שלמה ונכונה אם לא
 אזכיר בזה, ולו גם בקצור נמרץ, את התגברות חיי האמונה בלבי מיום פרוץ
 מלחמת-העולם, שאני רואה בה ובכל מה שנקרה לאחריה "עקבתא דמשיחא" לא
 בדרך מליצה, אף לא בדרך תחית לאומית גרידא, כי אם עקבות משית בן דוד
 ממש.

בשנות תרע"ד ותרע"ה שרוי הייתי כמעט באותו המצב של אכסטזה שנמצאתי
 בו בראשית הכרתי את החב"ד. הגעתי אז כמעט למדרגת "חוזה חזיונות". מעט
 מן המעט ממה שהרגשתי וחזיתי אז רשמתי בספרי "בין שני עולמות", שחלק
 קטן ממנו נדפס ב"התקופה", ויתרו נמצא אצלי בכתב יד.

פרי האכסטזה הנפלאה ההיא הם כל חיי הרוחניים בשנים אלו, התאמצותי
 ללמוד תורה לשמה ולקיים את כל המצוות המעשיות בתום ובאמון, נסיוני ליסד
 אגודות קטנות של יחידים בשם "יבנה" והמובחרים שבהם — בשם "בני היכלא",
 ושני ספרים הנמצאים אתי בכתב יד: א) "דבר לעמים", שפרק אחד ממנו נדפס
 ב"כתובים"; ב) "ספרם של יחידים", שפרק אחד ממנו כתוב בסגנון הזוהר אני
 שולח עתה ל"כתובים" ועוד ספרים כאלה.

את תרגום הזוהר לעברית: שהחילותיו על ידי הוצאת "ענינות" הנחתתי לעת
 עתה מטעמים שונים כמוסים אתי.

כתבי העבריים והיהודיים בכלל מפוזרים הם לא רק על שבעה ימים, כי אם
 על שבעים ושבעה ימים, ואין גואל להם. אפשר שיבוא גואל להם, כמו לתרגומי
 ופרושי לספר הזוהר, אם יזכני ד' לבלות יתר שנות חיי בארץ הקדושה.